

Chrámová hudba v Olomouci po roce 1945 II¹⁵⁶

Eva Vičarová

Úvodem

Vývoj chrámové hudby v Olomouci po skončení druhé světové války až do současnosti se příliš neliší od dění v ostatních centrech českých a moravských diecézí. Zaznamenáváme v něm tři významné mezníky. Tím prvním byl „vítězný únor“ a nástup komunistické diktatury, projevující se v proticírkevní kampani a potlačování svobodného vyjadřování světového názoru. Důsledky odrážející se v provozu chrámové hudby jsou zřejmé: zúžila se pěvecká základna, poklesly finanční dotace a nové kompozice vznikaly jen v omezeném počtu. Druhým mezníkem se stala opatření přijatá II. vatikánským koncilem (1962–1965), která zrovnoprávnila národní jazyky s latinou, změnila podobu liturgie a zintenzívnila aktivní účast věřících na bohoslužbě, což se projevilo v novém charakteru chrámových skladeb a upozadění dosud dominantní funkce kostelních sborů. Konečně třetí mezník souvisí se „Sametovou revolucí“ 1989. Na jedné straně začala vznikat nová chrámová tělesa a obrovský „boom“ zaznamenala i skladatelská produkce, na straně druhé se mnohé chrámové sbory rozpadly nebo se potýkaly s odlivem mladých pěvců, kteří začali nalézat seberealizaci v „atraktivnějších“ hudebních žánrech.

V oblasti vnitřního města Olomouce existovaly v druhé polovině 20. století tři římsko-katolické farnosti: **sv. Václava**, **sv. Mořice** a **sv. Michala**. Pod jejich správou byly postupem času přiřazeny další filiální i klášterní kostely a kaple nalézající se na území vnitřního města nebo v olomouckých městských částech. K farnosti sv. Mořice náležel kostel **Neposkvrněného Početí Panny Marie** s konventem dominikánů. Do farnosti sv. Václava spadl

¹⁵⁶ Tato studie vznikla v souvislosti s připravovanou publikací *Dějiny hudby v Olomouci po roce 1945* a navazuje na svou první část „Chrámová hudba v Olomouci po roce 1945“, publikovanou v čísle 16 tohoto časopisu. Chrámovou hudbou jsou míněny hudební produkce katolických chrámových sborů při liturgii. V článku bude také zohledněna ryze autonomní koncertní umělecká činnost pojednávajících chrámových těles. Naopak text rezignuje na hudební festivaly a koncerty, které se ve zmíněných kostelech – jakožto pronajatých koncertních místech – konaly, neboť tato činnost se vlastních aktivit chrámových sborů nikterak netýkala.

až do devadesátých let chrám **Panny Marie Sněžné**, rektorátní kostel **sv. Anny**, jenž je od roku 2005 sídlem řeckokatolické farnosti, kaple **Neposkvrněného Početí Panny Marie** v Olomouci-Nových Sadech (Povel) a kostel **sv. Filipa a Jakuba** v Olomouci-Nových Sadech (Dolní novosadská). K farnosti sv. Michala přináležel klášterní kostel řádu kapucínů **Zvěstování Páně**, kaple **sv. Jana Sarkandera**, kostel **sv. Kateřiny** a kostel **Panny Marie Pomocnice** v Olomouci-Nové Ulici.

V olomouckých městských částech fungovalo sedm svatyní: **sv. Cyrila a Metoděje** v Olomouci-Hejčíně, **Panny Marie Pomocnice křesťanů** v Olomouci-Hodolanech, **sv. Urbana** v Olomouci-Holicích, **sv. Barbory** v Olomouci-Chválkovicích, **sv. Štěpána** v Olomouci-Klášteřním Hradisku, **sv. Ondřeje** v Olomouci-Slavoníně a **Navštívení Panny Marie** na Svatém Kopečku u Olomouce.

Cílem následujícího textu je představit hudebně-liturgický, ale i koncertní chod hudebních těles působících v chrámech olomouckých městských částí a přinést informace o jeho intenzitě, kvalitě, dramaturgii i nejvýznamnějších představitelích.

Práce na tématu přinesla nejedno úskalí. K těm největším patří to, že mnoho informací, zejména z totalitní doby, zcela chybí. Většina těles si nevedla kroniku, záznamy o hudebním provozu na farách se dochovaly jen málokdy a tisk o dané oblasti z pocho-pitelných důvodů nereferoval až do roku 1989 téměř vůbec. Badatel je tak často odkázán jen na „živou“ paměť farníků, hudebníků či kněží, samozřejmě velmi cennou, ale mnohdy neúplnou, zkreslenou apod. Bohužel ani po roce 1990 v tisku příliš informací o chrámo-vé hudbě nenalézáme. Hudba provozovaná při liturgiích totiž většinou nebyla a dodnes není posuzována z hlediska čistě uměleckého, ale výlučně funkčního. Z tohoto důvodu se dočkaly hodnotící reflexe jen produkce ryze koncertní. Výsledný obraz takové sondy je proto značně torzovitý, v jednotlivých parametrech rozkolísaný, celkově neproporční a informačně nevyvážený.

Hudba a chrámy olomouckých městských částí

Kostel **sv. Cyrila a Metoděje** v Olomouci-Hejčíně, postavený roku 1932, slouží farností Hejčín a Řepčín. Je vybaven vynikajícími pozdně romantickými třiceti rejstříkovými varhanami z produkce krnovské firmy Rieger opus 2496. Po působení učitele **Nedvěda** (poopraven za druhé světové války) a **Svatopluka Ščudlíka** (1927–1981) převzal roku 1956 řízení zdejší chrámové hudby dirigent olomoucké opery, skladatel a varhaník **František Preisler starší** (1915–1983).¹⁵⁷ Náležitá umělecká způsobilost, jíž se mu dostalo absolvováním studia varhan a dirigování na pražské konzervatoři ve třídě Bedřicha Antonína Wiedermanna, Karla Douši či Josefa Bohuslava Foerstra, se projevovala během slavnostních produkcí, které v Hejčíně prováděl. V době Vánoc, Velikonoc či oslav patronů chrámu

¹⁵⁷ O něm více viz: Štědroň Bohumír, „Preisler František“, in: Černušák, Gracian – Štědroň, Bohuslav – Nováček, Z. (ed.), *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 2, Praha, 1965, s. 364.

se jednalo o následující repertoár: F. X. Brix: *Missa pastoralis*, J. Groha: *Missa pastoralis*, V. E. Horák – K. Stecker: *Missa pastoralis*, W. A. Mozart: *Missa de SS. Trinitate*, V. Říhovský: Česká vánoční mše, V. J. Tomášek: *Korunovační mše* a E. Tregler: *Missa jubilaei*.¹⁵⁸

Obr. 1: František Preisler st. Počátek čtyřicátých let 20. století.

<http://www.ceska-trebova.cz/vyznamne-osobnosti/d-2791/p1=1913>,
dne 6. 6. 2013

Při běžných liturgiích církevního roku hrál Preisler na varhany. Údajně však nebyl plně spokojen s barvou varhanního nástroje, neboť převaha osmistopých rejstříků působila příliš mdle.¹⁵⁹ Preisler byl i kompozičně činný. Do repertoáru hejčinského chrámového sboru vstoupila Česká vánoční mše pro sbor, varhany, sóla a dechové nástroje a Česká mše ke cti našich sv. patronů pro sbor, varhany a orchestr. V neposlední řadě regenschori pořídil hudební doprovody k responsoriálním žalmům.

F. Preisler navázal spolupráci s ostatními olomouckými kůry a u příležitosti velkých katolických svátků na nich řídil produkce samostatného amatérského sboru, jakéhosi „nadsboru“, v análech nazývaného Sbor Cyrilske jednoty. Návěst skladby však přenechával jiným, zejména již zmíněnému učiteli Nedvědovi.¹⁶⁰ Zmíněné těleso tak často v průběhu sedmdesátých let vystupovalo nejen v Olomouci-Hejčíně, ale i u dominikánů, v Olomouci-Hodolanech apod. Při některých obřadech vypomáhali pěvci a instrumentalisté z divadla. Např. při májových pobožnostech roku 1970 obstarali sólové vokální party operní pěvci Josef Šulista a Vlasta Ployharová-Preislerová, interpretace Grohovy mše se pro změnu ujal hobojevý kvartet, provedení Preislerovy a Treglerovy mše se účastnili také hráči na dechové nástroje a Mozartovy a Brixho mše doprovázel celý komorní orchestr.¹⁶¹

Dle pamětníků se Preisler těžce loučil s hudebními zvyklostmi uplatňovanými před II. vatikánským koncilem a ještě v první polovině sedmdesátých let doprovázel hejčinské

¹⁵⁸ „L. K.“, „František Preisler (1915–1983). Dirigent, skladatel, varhaník“, in: *Hejčinské OKO. Zpravodaj farnosti sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci-Hejčíně*, Olomouc, leden 2008, s. 12–13; *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 53–95. Uložena na Římskokatolickém farním úřadě v Olomouci-Hejčíně. Uvedený repertoár se týká období 1971–1982.

¹⁵⁹ Sdělení Pavla Mayera, 4. 12. 2012.

¹⁶⁰ Sdělení Pavla Mayera, 4. 12. 2012.

¹⁶¹ *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 53 a dále.

liturgie latinskými mešními cykly.¹⁶² Teprve při oslavách patronie chrámu 5. července 1975 byl v Hejčíně učiněn první pokus o zavedení nového způsobu liturgie. Při této příležitosti byla provedena výše zmíněná Preislerova kompozice. V kronice se uvádí, že její premiéře předcházelo několik zkoušek.¹⁶³ V Preislerově éře se varhanního partu ujímali také **Pavel Majer** (1956–1995, od r. 2008 do současnosti), **Jana Šmidová**, ? **Navrátil**, **Zdeněk Frydrych**, **Jan Steiner**, **František Borek**, ? **Kašpárková**, **František Kunetka**, **Petr Kellner** a **Jaroslav Hut**. Hlavní sólistkou hejčinského sboru se stala **Jindřiška Chládková**. Po Preislerově onemocnění roku 1982 se chrámový sbor rozpadl.

Odkaz II. vatikánského koncilu byl v Hejčíně naplněn vznikem mládežnické scholy v roce 1970, která jednou měsíčně vystupovala při liturgii a prováděla tzv. rytmické mše s doprovodem kytary a flétny (např. *Slyš nás, ó Pane na výsosti*), případně jiných nástrojů. Její zakladatelkou byla **Růžena Saligerová** (* 1950). Při slavnostních produkcích se schola střídala s chrámovým sborem.¹⁶⁴ Například v době Vánoc obvykle zajišťovala půlnoční mši svatou a připravila si hudební vstupy (koledy) na druhý svátek vánoční. Tehdy se jednalo o Rybovu Českou mši vánoční, renesanční písně v úpravě M. Venhody, Českou vánoční mši V. Říhovského a koledy. Schola v průběhu sedmdesátých let vystupovala i v jiných farnostech, např. v Olomouci-Nových Sadech nebo v Olomouci-Hodolanech.¹⁶⁵ V roce 1984 se schola rozešla. Někteří pěvci založili společně s R. Saligerovou sbor **Collegium vocale**.

Na konci roku 1982 převzal funkci hejčinského regenschoriho a varhaníka **Jan Frydrych** a setrval v ní do roku 2008.¹⁶⁶ Zastupovali jej **František Borek** a **Pavel Majer**.

Jako nejplodnější nazývá Frydrych období v průběhu devadesátých let, kdy farnost převzala komunita karmelitánů a pět studentů bohosloví při slavnostních mších reprodukovalo Palestrinova moteta.¹⁶⁷ Společně s Karlem Frydrychem, chrámovým sborem z Hlavnice u Opavy, hejčinskou scholou a zpěváky z mužských sborů Nešvera a Haná Z. Frydrych provedl při oslavách patronie hejčinského chrámu Českou mši op. 74 V. Říhovského (r. 1998), *Glagolskou mši* J. B. Foerstra (2001 a 2002) a staroslověnské ordinarium W. Frimarjana (pseudonym, 2003, 2004 a 2010).

Farní schola byla zásluhou **Jany Werdichové** obnovena na Vánoce roku 1995.¹⁶⁸ Dětské a ženské pěvkyně, příležitostně doprovázené kytarou, kontrabasem či varhanami, zpívaly jednohlasně až tříhlasně. V jejich repertoáru se objevovaly písně ze zpěvníku *Koinonia*, kratší kompozice jako *Ave verum corpus* W. A. Mozarta, *Ave Maria* F. Schuberta, J. S. Bacha – Ch. Gounoda, nebo i celé mše, např. *Glagolská mše* J. B. Foerstra. Poté co

¹⁶² III. Kniha zápisů a protokolů a zároveň kronika Farní Cyrilské jednoty při kostele Dominikánů v Olomouci založená T. Divinou. Je uložena na kůru dominikánského kostela.

¹⁶³ *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 69.

¹⁶⁴ *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 52.

¹⁶⁵ *Kronika farnosti Olomouc-Hodolany*, č. 2, s. 109; *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 58 ad. Obě uloženy na Římskokatolickém farním úřadě v Olomouci-Hodolanech.

¹⁶⁶ *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 169.

¹⁶⁷ Sdělení Jana Frydrycha, 3. 12. 2012.

¹⁶⁸ Sdělení Jany Werdichové, 30. 11. 2012.

se J. Werdichová osamostatnila a začala doprovázet společně s varhaníkem **Františkem Borkem** pouze první nedělní mše (v repertoáru se vyskytovaly Dvořákovy *Biblické písně*, části z jeho *Stabat mater* nebo *Modlitba z Janáčkovy Její pastorkyně*) a vedení scholy se vzdala, těleso fungovalo několik let bez pevného vedení. Pak se jeho řízení ujaly **Marie Johnová** a **Alena Rosová**. V letech 2002–2003 schola uspořádala dva benefiční koncerty na opravu chrámových varhan. Na koncertech vystoupilo i Moravské mužské pěvecké sdružení P. Majera, sóla zajistily J. Chládková a J. Werdichová.¹⁶⁹ Zaujme také uvedení *Staroslověnského oratoria* během oslav patronů chrámu roku 2003.¹⁷⁰

Od roku 2005 řídí hejčinskou scholu **Helena Mikušková**.¹⁷¹ Sbor o věkovém průměru čtyřiceti let tvoří pouze ženské osazenstvo. Zhruba sedmičlenný sbor pravidelně doprovází nedělní a sváteční liturgii, případně také svatební a pohřební obřady nebo např. „večery chval“ prostřednictvím jednohlasého nebo vícehlasého zpěvu a cappella. Jednou měsíčně se pak konají tzv. kytarové mše s doprovodem dalších nástrojů, zejména kláves, flétny, houslí i bicích, jež obstarávají členky sboru s případnou příležitostnou výpomocí. Repertoár scholy sestává jak z kusů vokální renesanční polyfonie, tak i z písní různých katolických komunit. Občas schola připravuje i ryze instrumentální vstupy. Zkoušky se konají podle potřeby a zejména před velkými svátky.¹⁷²

U příležitosti významných katolických svátků a zejména patronie chrámu zde v průběhu devadesátých let příležitostně vystoupila další olomoucká chrámová a sborová tělesa, jako například sbor *Salve* (dir. L. Kunc) od Panny Marie Sněžné, *Collegium vocale* (dir. R. Saligerová) a *Komorní pěvecký spolek Dvořák* (dir. J. Gottwald).

V období 2003–2011 bývaly zásluhou **Hejčinských hudebních slavností** a její hlavní pořadatelky Evy Hejnarové zhruba tři obřady liturgického roku zpestřeny zajímavým repertoárem v podání hostujících hudebníků. Jednalo se o benefiční akci, pořádanou s cílem upozornit širší veřejnost na architektonicky zajímavé řešení chrámu sv. Cyrila a Metoděje a zajistit finanční prostředky na jeho opravu. V rámci této akce bylo provedeno téměř třicet mší autorů renesance (W. Byrd, K. Harant z Polžic, T. L. Victoria), baroka (A. Michna), klasicismu (J. Haydn, W. A. Mozart, J. J. Ryba), 19. století (F. Bühler, R. Führer, P. Křížkovský, J. E. Kypta, F. Schubert) i 20. století (P. Eben, Z. Fridrich, F. Kolařík). Interpretace se ujala chrámová a sborová tělesa místní, jako např. malý sbor kapucinského kostela s K. Fridrichovou, *Salve* s L. Kuncem, KPS Dvořák, Svatocecilský sbor a orchestr a sbor Křížkovský s J. Gottwaldem, Moravské mužské pěvecké sdružení s P. Majerem, Hanácká dechovka s V. Ehrenberkem a Vokalisté Olomouc s E. Maňáskovou, ale i hostující, např. žesťové kvinteto *Cantores* ze Šternberka, *Chorus Marianus* z Tršic, vokální kvinteto *Angelus Silesius* Opava, smíšený sbor z Hlavnice u Opavy.¹⁷³

¹⁶⁹ Taktéž.

¹⁷⁰ *Pamětní kniha farnosti Olomouc-Hejčín*, s. 155.

¹⁷¹ Majer, Pavel, „Co život dal u hejčinských varhan“, in: *Hejčinské OKO. Zpravodaj farnosti sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci-Hejčíně*, Olomouc, únor 2009, s. 10–15.

¹⁷² Sdělení Heleny Mikuškové, 27. 11. 2012.

¹⁷³ Sdělení Evy Hejnarové, leden 2013.

Katolický církevní život v Olomouci-Hodolanech probíhá od roku 1904 v nově vybudovaném kostele **Panny Marie Pomocnice křesťanů**.¹⁷⁴ Službu varhaníka a regenschoriho vykonával od roku 1930 **Petr Tkadlec** (1903). Ten rovněž stanul v čele Farní cyrilské jednoty (založena 1946).¹⁷⁵ Sbor se při slavnostních příležitostech, např. pontifikálních bohoslužbách, spojoval s tělesy od dominikánů a z Olomouce-Chválkovic a prováděl s nimi rozsáhlejší díla, např. *Mši ke cti sv. Cecílie* J. Grubera, *Velkopáteční kantátu* V. Řihovského, *Stabat Mater* J. B. Foerstra nebo *Missa jubilea* E. Treglera.

Roku 1952 se stal regenschorim varhaník **Eduard Novák** (1932–2002), pozdější sbormistr Komorního pěveckého spolku Dvořák (1996–2002). Chrámový sbor tvořený třiceti pěvci účinkoval o nedělích i při všech hlavních liturgických svátcích. Jeho repertoár tvořila až do změn vyvolaných II. vatikánským koncilem dobově oblíbená, česká i latinská ordinaria, např. mše R. Führera (1. 1. 1959), Česká vánoční mše koledová A. Hradila, Česká mše vánoční E. Marhuly (1. 1. 1965), *Missa loreta* V. Řihovského (30. 10. 1955), Česká mše vánoční J. J. Ryby (25. 12. 1955) nebo *Missa jubilea* E. Treglera (30. 6. 1963).

Hodolanský farní sbor si poměrně rychle osvojil nová ordinaria českých autorů, jež vznikla v důsledku II. vatikánského koncilu. Již v roce 1967 farní správce v kronice s pychou poznamenal, že zdejší sbor je prvním v kraji, jenž při mši společně s farníky zpívá Olejníkovu *Mši z andělské hory*.¹⁷⁶ Při primiční bohoslužbě P. Jana Nováka 7. září 1969 sbor uvedl Olejníkovu ordinariu, proprium S. Macha, *Zpívej duše Pánu žalmy* J. Maláta, *Laudate dominum* V. Řihovského a *Modlitbu* B. Smetany.

Po roce 1970 vystřídal varhaníka P. Tkadlece **Milan Klásek**, jenž funkci zastával až do osmdesátých let, a **Jan Pavel** (1946–2010), účinkující při hodolanských liturgiích až konce devadesátých let.¹⁷⁷

Od roku 1977 v kostele působila kromě sboru i schola, která se se stávajícím sborem při bohoslužbách pravidelně střídala. Repertoárově vycházela z kancionálů *Cantate* a *Magnificat*, v době vánoční pak uváděla populární recitační a pěvecké pásmo u jeslíček. V neposlední řadě účinkovala při adoracích, růžencových, adventních i jesličkových pobožnostech. V polovině osmdesátých let schola pravidelně zajišťovala i nedělní bohoslužby, sváteční příležitosti pak obstarával chrámový sbor.

Po smrti Eduarda Nováka v roce 2002 stanul v čele hodolanského kůru varhaník **Stanislav Hanák** (1968). U varhan jej dosud střídají **Leopold Freidl** (1935) a **Jan Gottwald** (1982). Sbor čítá na deset členů. V jeho repertoáru se vyskytují jednohlasé i vícehlasé skladby. V roce 2009 byl učiněn pokus o znovuoživení farní scholy.

¹⁷⁴ Následující informace, pokud neuvedeno jinak, čerpány ze studie J. Gottwalda: „Historie liturgické hudby ve farním kostele Panny Marie Pomocnice křesťanů v Olomouci-Hodolanech“, pořízené pro účel této publikace roku 2012. Text se opírá o výše zmíněné kroniky farnosti Olomouc-Hodolany uložené v Římskokatolickém farním úřadě v Olomouci-Hodolanech.

¹⁷⁵ *Cyril*, r. 71 č. 5/6, 1946, s. 70.

¹⁷⁶ *Kronika farnosti Olomouc-Hodolany*, č. 2, s. 27.

¹⁷⁷ Sbormistr olomoucké operety, kapelník a skladatel.

Obr. 2: Hodolanský sbor v roce 1982, diriguje Eduard Novák. Archiv Jana Gottwalda

Původní dvou manuálové a šestnáctirejstříkové varhany postavené v roce 1913 firmou Jana Tučka z Kutné Hory neoplývaly hned od počátku přílišnou kvalitou a do generální rekonstrukce Jana Stavinohy z Valašské Bystřice započaté v roce 2010 musely být sedmkrát opravovány.¹⁷⁸ Některé píšťaly byly navíc opakovaně rekvírovány.

Prostředky na rekonstrukci varhan, odhadnutou na půldruhého miliónu korun, jsou získávány ze tří zdrojů: z darů farníků, od sponzorů a od města. Finanční podpora varhan se stala cílem benefičních koncertů s názvem „Aby varhany zněly“, jež dramaturgicky i organizačně řídí Jan Gottwald.¹⁷⁹ Např. IV. koncert se uskutečnil 5. listopadu 2011. Za přítomnosti Markéty Večeřové (soprán), Kristýny Vyličilové (alt), Pavla Valenty (tenor), Vladimíra Třebického (bas), sboru Chorus Marianus Tršice pod vedením J. Navrátilové a Svatocecilského sboru a orchestru Olomouc řízeného Janem Gottwaldem zaznělo *Requiem in c (Missa pro defuncto Archiepiscopo Sigismundo)* Michaela Haydna.

Holický kostel **sv. Urbana** měl v totalitních dobách svůj chrámový sbor, jenž řídil varhaník **Pavlovský**. Těleso účinkovalo při slavnostních bohoslužbách několikrát ročně, v devadesátých letech se rozpadlo. Slavnostní liturgii v chrámu příležitostně zajišťoval

¹⁷⁸ Jan, Gottwald, *Benefiční koncerty na rekonstrukci varhan v kostele Panny Marie Pomocnice křesťanů v Olomouci-Hodolanech*, Olomouc, 2012.

¹⁷⁹ Jan, Gottwald, *Varhany v kostele Panny Marie Pomocnice křesťanů v Olomouci-Hodolanech*, Olomouc, 2012.

hodolanský sbor řízený **Eduardem Novákem**. Co se týče zdejších varhan, v roce 1888 byly v chrámu firmou Gebrüder Rieger postaveny tzv. romantické varhany opus 205. K doprovodu liturgie se od devadesátých let používá tři manuálový digitální nástroj Viscount. Na něj v současnosti hrají Věra Mrtvá a občas i trumpetista Moravského divadla Pavel Lexmaul.¹⁸⁰

V chrámu **sv. Barbory** v Olomouci-Chválkovicích existovalo pěvecké těleso od nepaměti. Od roku 1945 jej až do své smrti v roce 2001 vedl zpěvák-basista **František Rajhel**. Zpěváci spolupracovali i s ostatními olomouckými chrámovými sbory a farními jednotami. Nacvičovali s nimi repertoár ke slavnostním liturgiím, účastnili se poutí a vystupovali na duchovních koncertech. Např. roku 1945 byly v olomoucké Redutě za účasti sborů z Hodolan, Hejčína a Chválkovic provedeny postní zpěvy z období renesance, Sychrova mše pro dvojsbor, Foerstrova *Modlitba na moři* a Říhovského *Velkopáteční kantáta*. Provedení řídil **Jaroslav Budík** (1894–1974), divadelní kapelník, varhaník a regenschori Církve československé husitské.¹⁸¹ Roku 1946 byla při chrámu založena Farní cyrilská jednota, již řídil sbormistr **Jan Jahoda**.¹⁸² U varhan se vystřídaly následující osobnosti: učitel **Petr** (1945–1947), jenž také aranžoval produkované skladby, **Marie Čadová** (1947–1960), dirigent Hanácké kapely **Jan Lejska** (1960–1975), **Aloisie Švestková** (1975–1985), **Ludmila Raková**, korepetitor Moravského divadla **Vladimír Sochor** (1985–1990), **Dagmar Kučerová** (1990–2007) a **Tomáš Meduna** (od 2009 dosud). Většina z nich se také spolupodílela na nácvičku repertoáru.

Umělecky nejvyspělejším obdobím chválkovického sborové tělesa se – dle pamětníků – stala éra šedesátých až devadesátých let.¹⁸³ Tehdy se nácvičku celých mešních cyklů ujímali, přes faktické Rajhelovo vedení, Lejska a Sochor. Sbor měl několik desítek členů, zkoušel jednou týdně, před slavnostmi i dvakrát, příležitostně uskutečňoval vlastní koncertní produkce a jeho jednotliví zpěváci také vypomáhali v ostatních olomouckých chrámech. Například sopranistka Ludmila Rajhelová vystupovala se svým manželem u sv. Mořice či na Svatém Kopečku u Olomouce, Rajhel doprovázel liturgii v Olomouci-Holicích, Helena Michalcová účinkovala v Olomouci-Hejčíně, na dómě, na Svatém Kopečku u Olomouce aj. Z oblíbeného repertoáru uveďme latinské a německé cykly s orchestrálním doprovodem: J. Gruber – *Jubileum Messe*, A. Faist – *Missa septima in A*, V. E. Horák – *Messe in F*, V. Říhovský – *Missa Ludmila*, *Missa Loretta*, *Missa sacra*, F. Schöpf – 9. *Sontagsmesse* a J. G. E. Stehle – *Missa salve Regina* či mše české, jako např. A. Halíka, F. Jiřima, J. Libánského, E. Marhuly, J. Otčenáška či V. Říhovského. O Vánocích byly opět za doprovodu orchestru uváděny mše R. Führera, E. Marhuly, F. Kolaříka, V. Kmenta, J. Kříčky, I. Reimanna či J. J. Ryby, bohoslužby samozřejmě zpestřovala také

¹⁸⁰ Rozhovor s Pavlem Strejčkem se uskutečnil dne 16. 10. 2012.

¹⁸¹ Divina, Theodor, *Moje vzpomínky na 35letou činnost chrámového sboru (Cyrilské jednoty) při kostele Dominikánů v Olomouci*, strojopis, 1959, s. 5, 6.

¹⁸² *Cyril*, r. 71, č. 5/6, 1946, s. 70; *Cyril*, r. 73, č. 1/2, 1948, s. 18.

¹⁸³ Rozhovor s Helenou Michalcovou a Ludmilou Rajhelovou se uskutečnil 20. 3. 2013.

řada koled a vánočních zpěvů (J. Handla-Galluse, J. Hrušky, B. Jeremiáše, A. Michny, O. A. Tichého a J. E. Zelinky apod.).¹⁸⁴

Obr. 3: Chválkovický chrámový sbor, 1971. Archiv Heleny Michalové

Po roce 1990 se činnost sboru omezila. Těleso sice nadále každou neděli účinkovalo při liturgii, z původních čtyřiceti členů však zůstalo zhruba pouhých patnáct. Jeho vstupy se proto zredukovaly na části mešního propria. V roce 1998 byly učiněny pokusy o zavedení kytarových mší. Ty se však neujaly. Od přelomu tisíciletí zpívá sbor z důvodu nedostatku mužských hlasů tříhlasem. Na kůru někdy vystoupili premonstráti vedeni Paterem Gorazdem Františkem Krušinou. Od roku 2008 těleso tvoří osm členů, jejichž věkový průměr stále roste. Přesto dosud zajišťuje každou nedělní a sváteční liturgii. Sbor v současnosti vede **Karel Svozil** (* 1938), učitel, violista a skladatel, který s tělesem provádí svá díla. Na kůru jsou situovány jedno manuálové devíti rejstříkové varhany Rieger-Kloss op. 3138 z roku 1951. Patrně se jedná o přestavbu či transfer starších varhan bratří Riegrů.

Kaple **sv. Štěpána** v Olomouci-Klášteřním Hradisku v areálu bývalého kláštera premonstrátů stálý sbor – dle pamětníků – neměla.¹⁸⁵ V letech 1969–1976 zde hrál na varhany **Ladislav Kunc**. Ten občas inicioval vystoupení hostujícího tělesa či instrumentalistů. Sólově

¹⁸⁴ Viz notový archiv uložený v Římskokatolickém farním úřadě v Olomouci-Chválkovicích.

¹⁸⁵ Rozhovor s L. Kuncem se uskutečnil 7. 12. 2012.

zde například zpívala pěvkyně olomoucké operety **Ludmila Janáková**.¹⁸⁶ Ani po roce 1989 zde pěvecké těleso nevzniklo.¹⁸⁷ U varhan se střídali **Pavel Kunčar**, **Petr Dlabal**, **Jan Gottwald** a další. Od roku 2007 má chrám k dispozici stálého varhaníka, **Filipa Hradila**, jenž doprovází zpěv písní z *Kancionálu*.¹⁸⁸ Varhany, které postavil v letech 1732–1741 Antonín Richter nebo František Ignác Sieber a jejichž rekonstrukci zahájila roku 2000 firma Doubek, byly v letech 2010–2011 opět uvedeny do liturgického provozu. Jedná se o jediné intaktní varhany z 18. století na území Olomouce, které jsou v pravidelném provozu.¹⁸⁹ V posledních pěti letech v kostele vystoupila schola Liberi ze Sv. Kopečka vedená **P. Gorazdem**.¹⁹⁰

Chrám **sv. Ondřeje** v Olomouci-Slavoníně disponoval údajně po celé pojednávané období malým chrámovým sborem. Hlavním varhaníkem byl od šedesátých let **Stanislav Dvořák**, jehož na období 1967–1969 zastoupil **Ladislav Kunc**. V sedmdesátých letech zde vystupoval se sborovým tělesem varhaník z Olomouce-Nových Sadů **Ladislav Vašut**. Ten o velkých katolických svátcích inicioval uvádění náročnějšího hudebního repertoáru. V průběhu let osmdesátých se pěvecká základna sboru zmenšila. To nadále účinkovalo jen během slavnostních liturgií. Zpívalo jednohlasem i vícehlasem. Jeho činnost doplnila schola, jejíž každotýdenní vystupování čerpalo ze zpěvů mešního ordinaria a písní z *Kancionálu* i zpěvníku *Hosana* za doprovodu varhan. V devadesátých letech se sbor rozpadl.¹⁹¹ Schola však působila i nadále. V současnosti účinkuje o nedělích a svátcích a je organizována varhaníkem **Stanislavem Dvořákem**. Na kůru jsou umístěny jedno manuálové varhany firmy Rieger opus 2604 z r. 1934, které prošly v letech 2011–2012 restaurací.¹⁹²

V bazilice **Navštívení Panny Marie** na Svatém Kopečku u Olomouce s přilehlým klášterem premonstrátů se o hudební provoz v první polovině 20. století starali dva varhaníci, a sice **Václav Šantora** (1907–1982) a **Jan Hudec** (1914–1976). Oba také příležitostně komponovali. V rozmezí 1956–1989 doprovázeli nedělní bohoslužby i příležitostné události farnosti, jako svatby či pohřby, varhaníci **František Utikal**, **Bohuslav Navrátil**, **Josef Navrátil**, **František Mikulec** a **Jan Kunčar**. O existenci sboru se ve farní kronice až do devadesátých let 20. století mlčí. Jedinou výjimkou je zmínka o tom, že schola bohoslovců v čele s J. Olejníkem vystoupila ve zdejším chrámu u příležitosti pohřbu Patera Václava Kubáně roku 1973.¹⁹³

V roce 1990 se duchovní správy svatokopecké farnosti opět ujali premonstráti. Stálou varhanicí na dalších dvacet let se stala sestra-premonstrátka **Rafaela Margit Kastlová**. Tu

¹⁸⁶ Taktéž.

¹⁸⁷ Rozhovor s P. Smetkovou se uskutečnil v lednu 2013.

¹⁸⁸ Taktéž.

¹⁸⁹ Rozhovor s Janem Gottwaldem se uskutečnil 8. 7. 2013.

¹⁹⁰ Taktéž.

¹⁹¹ Rozhovor s P. Ondřískovou se uskutečnil 3. 12. 2012.

¹⁹² Rozhovor s Janem Gottwaldem se uskutečnil 8. 7. 2013.

¹⁹³ *Kronika*. Paměti poutního kostela na Svatém Kopečku u Olomouce od r. 1632–1997, uložena na Římsko-katolickém farním úřadu na Sv. Kopečku u Olomouce (dále Kronika 1), na ni navázala roku 1997 druhá část (dále Kronika 2), 1973.

vystřídal **Karel Hiner** (2010–2012). V současné době je hlavním varhaníkem a ředitelem kůru **Jan Gottwald** (* 1982). Dalšími varhaníky jsou Zora Kučerová, Lukáš Podhora, Leopold Frield, Jiří Štourač a P. Ambrož Petr Šámal, příležitostně vypomáhá také Lubomír Vlk, varhaník z Velké Bystřice.

Prvních osm porevolučních let doprovázela chrámový zpěv hra na pozitiv Davida Siebra z roku 1723, restaurovaný roku 1988 a umístěný v presbytáři baziliky.¹⁹⁴ Na těchto varhanách byla v r. 2012 provedena generální údržba a nástroj se pravidelně liturgicky využívá ve všední dny. Roku 1998 byly pořízeny nové pětadvacetí rejstříkové varhany, postavené na zásuvkových vzdušnicích ve dvou manuálech a pedálu dílnou Jaroslava Staviňohy z Valašské Bystřice.¹⁹⁵ Původní skříň Antonína Richtra z roku 1725 prošla v letech 1995–1997 restaurací, stejně jako fresková a štuková výzdoba klenby a šedesát dřevěných soch andělů s hudebními nástroji. Zásluhou této výzdoby patří skříň svatokopeckých varhan k nejkrásnějším barokním varhanám u nás. Nástroj byl generálně opraven v r. 2011.

Obr. 4: Skříň varhan na Svatém Kopečku u Olomouce. Foto Bohuslav Piastek.
<http://foto.mapy.cz/195002-Varhany>. Dne 19. 6. 2013.

¹⁹⁴ Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě*. Díl 2. Varhany, Brno 2004, s. 172.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 214.

O chrámovém sboru lze nalézt první údaj až z roku 1993. V kronice je zmíněno, že o velikonoční vigílii „krásně zpíval“.¹⁹⁶ Smíšené pěvecké těleso za vedení **Zory Kučerové** obvykle účinkovalo – a dodnes účinkuje – každou neděli na druhé („deváté“) dopolední mši. Zpěváci zajišťují také velké svátky – Vánoce, Velikonoce či odpustkové slavnosti v srpnu. Součástí repertoáru sboru se staly – soudě dle inventáře skladeb – mešní cykly těchto autorů: J. Čapka Drahlovský – *Česká mše* č. 3 op. 265, F. Černín – *Missa in hon. S. Aloisiae* op. 20, K. Douša – *Missa in hon. S. Venceslai*, *Missa in hon. S. Joannis Baptistae* op. 16, F. Griesbacher – *Missa Stella matutinum* op. 113, J. Gruber – *Fest Messe in honorem Scti. Petri* op. 14, *Missa solemnitas in hon. Scti. Augustini* op. 48, J. Chmelíček – *Mše slavnostní ke cti sv. Norberta* op. 51, V. Říhovský – *Missa Loretta* op. 3, *Missa in hon. S. Clarae* op. 43, *Missa dominicalis* op. 17, *Missa in hon. S. Aloisii* op. 11, *Česká mše* op. 77, F. Suchý – *Missa festiva „Pascha nostrum“*, J. C. Sychra – *Missa in festi duplicitus*, J. Vojáček – *Česká mše ke sv. Václavu* op. 21. Z vánočního repertoáru jmenujme mše autorů J. Čapky Drahlovského, F. Gregora, V. Horáka-K. Steckra, B. Jeremiáše, F. Jířima, F. Kolaříka, V. Mýtného, J. J. Ryby, V. Říhovského nebo E. Marhuly.¹⁹⁷

Příležitostně vystoupili při chrámových bohoslužbách také hosté. Například r. 1994 vystoupila v rámci májových pobožností Eva Pilarová, na Nový rok 1996 obohatil odpolední bohoslužbu velkobystřický sbor J. Olejníka,¹⁹⁸ o Svatodušních svátcích roku 2000 při odpolední mši účinkoval mužský sbor Cantilena z Wroclavi, 15. října 2000 sbor Salve nebo 26. listopadu 2000 Střípky.¹⁹⁹

Je zřejmé, že svatokopecká bazilika jakožto významné poutní místo přilákala do svých útrob mnoho dalších umělců a uměleckých uskupení. Mnohé podniky se uskutečnily také zásluhou faráře Jakuba Berky, jenž zde až do roku 2001 působil. Vzhledem k tomu, že tyto akce nebyly součástí liturgie, nejsou na tomto místě zmíněny. Zcela jiný ráz mělo setkání mládeže se Svatým Otcem Janem Pavlem II. v květnu 1995, které proběhlo právě před bazilikou.

Od března roku 2007 při chrámu funguje také mládežnická schola založená a vedená **Gorazdem Františkem Krušinou**. Smíšené těleso zpívající čtyřhlasem a cappella se specializuje na provádění gregoriánského chorálu, vícehlasu i renesanční polyfonie. V roce 2013 má těleso, používající název Liberi, 26 členů. Vystupuje při svatokopeckých bohoslužbách zhruba desetkrát ročně, zejména během velkých svátků. Tehdy se střídá s chrámovým sborem. K nejoblíbenějším autorům patří G. Dufay (hymny na dobu adventní, vánoční i postní), J. Ockeghem, J. P. da Palestrina či J. Traján Turnovský. Těleso má v repertoáru jednohlasé písně, jako např. Ave Maris Stella, zpěvy z Franusova kancionálu, Codexu

¹⁹⁶ Kronika 1, rok 1993.

¹⁹⁷ Viz soupis mší uložených na kůru kostela.

¹⁹⁸ Kronika 1, rok 1994, 1996

¹⁹⁹ Kronika 2, rok 2000.

Calixtinus apod.²⁰⁰ Sbor vystoupil při liturgii také v Olomouci-Klášteřním Hradisku a v Olomouci-Chválkovicích. Do třetice, nedělní mše v 10.30 hodin v současnosti někdy doprovází dívčí schola a nejmladší zpěváci.²⁰¹

Při kostele existuje v neposlední řadě i komorní smyčcový orchestr pod současným vedením **Jana Gottwalda**, který při významnějších příležitostech doprovází spojené svato-kopecké sbory. Např. v roce 2013 byla provedena díla W. A. Mozarta (*Ave verum corpus*), Ch. Gounoda (*Ave verum corpus*), J. Grubera (*Regina coeli*), úpravy J. Gottwalda a dalších autorů.²⁰²

Závěrem

Z provedeného výzkumu vyplynuly následující skutečnosti: Jako významné sídlo katolické správy Olomouc převyšovala, jak intenzitou hudebního provozu, tak i počtem chrámových sborů, ostatní místa arcidiecéze. Mnohým z pojednávaných chrámových sborů se ve složitých společenských a kulturních dějích po roce 1945 až do současnosti podařilo se ctí navázat na staletý hudební a duchovní odkaz Olomouce. Většina chrámových sborů pokračovala ve své činnosti i v politicky napjatém období po roce 1948 a přežila i společenské změny vyvolané rokem 1989.

Vlastní umělecká kvalita jednotlivých sborů, zdánlivě přímo úměrná historickému i lokálnímu významu toho kterého chrámu, však odrážela zejména erudici a interpretační vybavenost chrámových hudebníků. I v oblasti chrámové hudby totiž platí, že dějiny instituce jsou do značné míry dějinami osobností, které stály v jejich čele, neboť jejich umělecké, organizační i lidské kvality se odrážely v reprodukční i dramaturgické oblasti a spoluutvářely podmínky pro její činnost.

Průzkum dále prokázal, že chrámová hudba v Olomouci byla mnohdy v rukou intelektuální elity města. Mezi varhaníky a chrámovými hudebníky často nalézáme lékaře, stavební inženýry, doktory přírodních věd apod., kteří se vypracovali ve velmi kvalitní a pohotové hudebníky, ač mnohdy začínali jako samouci.

Někteří olomoučtí chrámoví kapelníci, varhaníci i zpěváci patřili k čelným osobnostem místní hudební kultury a umně dokázali propojit své aktivity na poli církevním i světském. Příkladem budiž kulturní pracovník Svatopluk Ščudlík kulminující funkci sbormistra Komorního pěveckého spolku Dvořák, ředitele Parku kultury a oddechu a regenschoriho hejčinského chrámu a sboru Církve československé husitské, František Preisler starší, kapelník divadelního orchestru a zároveň varhaník a regenschori hejčinského chrámu, Eduard Novák, hodolanský regenschori a rovněž dirigent KPS Dvořák, Jan Gottwald,

²⁰⁰ Tyto informace poskytl Adéle Koryťákové P. Gorazd v květnu 2013. Srov. také Oslík, Pavel, „Farní sbory při bazilice Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku“, in: Samotišský občasník, květen 2013 (dále Oslík), s. 12–13.

²⁰¹ Oslík, s. 13.

²⁰² Rozhovor s Janem Gottwaldem se uskutečnil 8. 7. 2013.

varhaník, pedagog, organizátor, dirigent KPS Dvořák a zároveň varhaník a ředitel kůru na Svatém Kopečku u Olomouce, Ladislav Kunc, pěvec KPS Dvořák, sbormistr Salve, varhaník u Panny Marie Sněžné a zároveň příležitostný varhaník u sv. Michala, sv. Mořice, v Olomouci-Slavoníně i v Olomouci-Klášteřním Hradisku, nebo třeba Pavel Majer, stálý varhaník v Hejčíně, příležitostný varhaník u sv. Michala a zároveň sbormistr Moravského mužského pěveckého sdružení.

K dalším typickým znakům olomouckého chrámového hudebního života patří i to, že chrámové sbory velice často spolupracovaly. Sdružovaly se u příležitosti velkých katolických svátků, pořádaly výměnná vystoupení, poskytovaly si výpomocné zpěváky, pouštěly se společně do větších uměleckých projektů a podobně. U těchto příležitostí studovali bohatý repertoár, reprezentující tvorbu autorů 18., 19. a první poloviny 20. století. Novinky či skladby renesanční se pozornosti olomouckých chrámových hudebníků příliš netěšily.

Všechny výše zmíněné okolnosti potvrzují, že chrámová hudba v Olomouci po roce 1945 byla a stále zůstává svěbytným uměleckým fenoménem a nosnou součástí olomoucké hudební kultury.

Church Music in Olomouc after 1945 II

Summary

The paper deals with the history of church music in the Churches of St. Cyril and Methodius, Virgin Mary Help of Christians, St. Urban, St. Barbara, St. Stephen, St. Andrew, and Visitation of the Blessed Virgin Mary located in the city districts Hejčín, Hodolany, Holice, Chválkovice, Klášterní Hradisko, Slavonín, and Svatý Kopeček u Olomouce respectively. It presents the liturgical and autonomous music activities of their choirs and the leading personalities connected to the operation of the choirs.

The artistic level of individual choirs reflected the erudition and interpretive capacities of the church musicians. Many of them were recruited from the intellectual elite of the city; numerous organists, choirmasters and singers were the leading personalities of the local musical culture who could skilfully interconnect their ecclesiastical as well as secular activities. The repertoire of most church ensembles consisted of the musical pieces of the 18th, the 19th, and the first half of the 20th century.

Kirchenmusik in Olomouc nach dem Jahre 1945 II

Zusammenfassung

Der Text beschäftigt sich mit der Geschichte der Kirchenmusik in den Kirchen der Hl. Kyrillus und Methodius, der Jungfrau Maria, Helferin der Christen, der Hl.-Urban-Kirche, der Hl.-Barbara-Kirche, der Hl.-Stefan-Kirche, der Hl.-Andreas-Kirche und der Maria-Heimsuchung-Kirche in den Olomoucer Stadtteilen Hejčín, Hodolany, Holice, Chválkovice, Klášterní Hradisko, Slavonín und Svatý Kopeček bei Olomouc. Die liturgische sowie die autonome musikalische Tätigkeit ihrer Chöre sowie die mit der Aktivität der hiesigen Chöre verbundenen Persönlichkeiten werden vorgestellt.

Das künstlerische Niveau einzelner Chöre spiegelte die Fertigkeiten sowie das interpretative Können der Chormusiker wider. Manche von ihnen stammten aus der intellektuellen Elite der Stadt. Eine Reihe der Organisten, Kapellmeister oder Sänger gehörten zu den zahlreichen Persönlichkeiten der örtlichen Musikkultur, die gewohnt waren, ihre Aktivitäten im kirchlichen sowie im profanem Bereich kreativ zu verbinden. Das Repertoire der meisten Chorkörper bestand aus Kompositionen des 18., 19. und der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts.

Key words

Church music; 1945–2012; Church of St. Cyril and Methodius (Olomouc-Hejčín); Virgin Mary Help of Christians (Olomouc-Hodolany); St. Urban (Olomouc-Holice); St. Barbara (Olomouc-Chválkovice); St. Stephen (Olomouc-Klášterní Hradisko); St. Andrew (Olomouc-Slavonín); Visitation of the Blessed Virgin Mary (Svatý Kopeček u Olomouce); choirmasters; organists; choir.

Schlüsselwörter

Kirchenmusik; 1945–2012; Hl. Kyrillus und Methodius-Kirche (Olomouc-Hejčín); Kirche der Jungfrau Maria; Helferin der Christen (Olomouc-Hodolany); Hl.-Urban-Kirche (Olomouc-Holice); Hl.-Barbara-Kirche (Olomouc-Chválkovice); Hl.-Stefan-Kirche (Olomouc-Klášterní Hradisko); Hl.-Andreas-Kirche (Olomouc-Slavonín); und Maria-Heimsuchung-Kirche (Svatý Kopeček bei Olomouc); Kapellmeister; Organisten; Chor.